

Yhteenveto tilivuoden 2019 tarkastuksesta

Lahden kaupunki

Tarkastuslautakunta 1.6.2020

Salainen asiakirja / JulKL 24 §

Sisältö

3	Johdanto		Konsernitilinpäätös
4	Tarkastuksen toteutus	14	Konsernin keskeiset tapahtumat tilikaudella
	Kaupungin tilinpäätös	15	Konsernin tuloslaskelma
6	Toimintakertomus	16	Konsernin tase
7	Kaupungin tuloslaskelma	17	Konsernitilinpäätöksen laadintaperiaatteet
8	Käyttötalouden toteuma		Muut raportoitavat asiat
9	Kaupungin tase	19	Hallinnon tarkastus
10	Investointien toteuma	20	Sisäinen valvonta, riskienhallinta ja konsernivalvonta
11	Tunnusluvut	21	Muut asiat
12	Tilinpäätöksen laadintaperiaatteet	23	Johtopäätös

Johdanto

Tässä raportissa on yhteenveto Lahden kaupungin tilikauden 2019 tilinpäätöstarkastuksen aikana tehdyistä merkittävistä havainnoista.

Tilintarkastustyön tarkoituksena on muodostaa käsitys tilinpäätöksestä kokonaisuutena, joten tarkastuksessa ei välttämättä tule esiin kaikkia poikkeamia tai virheitä, joilla ei ole olennaista vaikutusta tilinpäätökseen.

Raportissamme on suosituksia, joiden tavoitteena on parantaa sisäisiä prosesseja ja välttää sisäisen valvonnan puutteita, jotka saattavat johtaa oleellisiin taloudellisiin menetyksiin ja virheisiin.

Rajoitukset raportin jakelulle

Tämä raportti on tarkoitettu yksinomaan Lahden kaupungin tarkastuslautakunnan ja johdon käyttöön, eikä sitä tule antaa muille osapuolille eikä sisältöä tule lainata osittain tai kokonaisuudessaan ilman meiltä etukäteen saatua kirjallista suostumusta. Meillä ei myöskään ole raporttiin liittyvää vastuuta kolmatta osapuolta kohtaan.

Lahdessa 1. kesäkuuta 2020

KPMG Oy Ab
Tilintarkastusyhteisö

Esko Säilä
JHT, HT

Puh. 020 760 3478
esko.saila@kpmg.fi

Tarkastuksen toteutus

Tilikauden 1.1. – 31.12.2019 tilintarkastus on suoritettu julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan mukaisesti ennalta laadittua suunnitelmaa noudattaen. Vuoden 2019 tarkastussuunnitelma on esitelty tarkastuslautakunnalle 16.10.2019.

Tilintarkastuksen tavoitteena on varmistua siitä, että

- kaupungin hallintoa on hoidettu lain ja valtuuston päätösten mukaisesti
- kaupungin tilinpäätös ja konsernitalinpäätös antavat oikeat ja riittävät tiedot kaupungin tuloksesta, taloudellisesta asemasta, rahoituksesta ja toiminnasta

- valtionosuuksien perusteista annetut tiedot ovat oikeita
- kaupungin sisäinen valvonta ja riskienhallinta sekä konsernivalvonta on järjestetty asianmukaisesti.

Tarkastuksen tavoitteena on lisäksi varmistua siitä, että kaupungin sisäiset kontrollit ja sisäinen valvonta toimivat tarkoituksenmukaisella tavalla ja tukevat johdon toimintaa.

Tarkastuksen suorittaminen

Olemme raportoineet tilikauden aikaisen tarkastuksen tarkastushavaintomme 11.12.2019 antamassamme raportissa, jonka jälkeen olemme suorittaneet loppuun tilikauden aikaisia tarkastustoimenpiteitä täydentämällä muun muassa kontrollitarkastustoimenpiteitä.

Tilinpäätöksen 31.12.2019 tarkastuksessa olemme käyneet läpi merkittävimpien tuloslaskelma- ja tase-erien sisältöä, arvostamista ja dokumentaatiota sekä kirjanpitomateriaalia. Olemme myös tarkastaneet talousarvion toteutumisen.

Tilinpäätöstarkastus on suoritettu pääosin Provinciassa helmi-maaliskuun 2020 aikana. Konsernitalinpäätös on myös tarkastettu pääosin helmi-maaliskuun 2020 aikana.

Olemme keskustelleet johdon kanssa kaikista tekemistämme tarkastushavainnoista tarkastuksen aikana ja tuoneet merkittävimmät tarkastushavainnot myös tarkastuslautakunnan tietoon.

Tarkastusryhmä

Tilinpäätöksen 2019 tilintarkastuksen ovat osallistuneet vastuunalainen tilintarkastaja JHT, HT Esko Säilä, JHT, KHT Päivi Rintala, KHT Anttoni Juntunen sekä avustavia tarkastajia. Erityisasiantuntijana tarkastukseen ovat osallistuneet IT-asiantuntija Samu Ahvenjärvi ja rahoitusasiantuntija Kikka Pihlgren.

KPMG on tarkastanut myös kaupunkikonsernin tytäryhteisöt.

Kaupungin tilinpäätös 2019

Toimintakertomus

Sisältö

Kaupungin toimintakertomus sisältää kuntalain ja kirjanpitolautakunnan kuntajaoston Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta annetun yleisohjeen edellyttämät keskeiset tiedot. Toimintakertomuksessa on esitetty myös kaupunkikonsernin keskeiset asiat, kuten konserniyhteisöille asetettujen tavoitteiden toteutuminen.

Toimintakertomuksessa on arvioitu strategisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista. Strategisia kärkihankkeita on arvioitu tulokorttimuodossa.

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

Toimintakertomuksen selonteossa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä on kuvattu näiden keskeisten osa-alueiden järjestäminen ja tehdyt havainnot. Selonteon mukaan:

- Merkittävin toteutunut riski oli vuonna 2019 tietotekniikan ja –liikenteen häiriö, jonka aiheutti kyberhyökkäys. Häiriö aiheutti merkittävät välilliset ja välittömät kustannukset.
- Kaupungissa ei ole käytössä yhteistä riskienhallintamallia eikä erillistä kaupunginhallituksen hyväksymää riskienhallintapolitiikkaa. Riskienhallinta toteutetaan palvelualueilla. Vuonna 2020 tehdään kaupunkitasoinen riskienhallintakartoitus, samalla kehitetään riskienhallintaa.
- Johdon ja esimiesten tietoisuutta sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan osalta tulee edelleen parantaa
- Omistajaohjauksessa on ollut tapauksia, joiden perusteella voidaan todeta, että valvontaa ja reagointivalmiutta tulee kehittää.
- Sopimushallinnassa koetaan olevan edelleen puutteita, sillä käytössä oleva järjestelmä ei tue sopimushallinnan tarpeita.

Talousarvion toteutuminen

Toimintakertomuksessa on esitetty kaupunginvaltuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutuminen koko kaupungin ja palvelualueiden osalta.

- Talousarvion toteutumisvertailu on esitetty tarkemmin seuraavilla sivuilla.

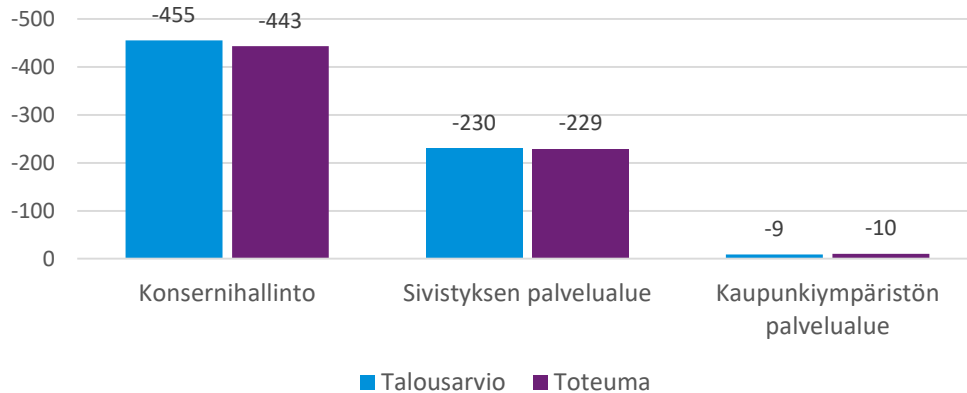
Kaupungin tuloslaskelma

Ulkoinen tuloslaskelma (t€)	2019	2018
Toimintatuotot	92 283	91 272
Valmistus omaan käyttöön	998	1 341
Henkilöstökulut	-161 823	-159 265
Palvelujen ostot	-504 871	-479 686
Muut toimintakulut	-79 062	-75 873
Toimintakulut yhteensä	-745 756	-714 845
TOIMINTAKATE	-651 477	-622 211
Verotulot	475 356	465 139
Valtionosuudet	193 870	191 367
Rahoitustuotot ja -kulut	8 693	11 374
VUOSIKATE	26 443	45 669
Poistot ja arvonalentumiset	-47 927	-45 147
Satunnaiset tuotot ja kulut	941	0
TILIKAUDEN TULOS	-20 542	522
Poistoeron ja rahastojen muutokset	227	112
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-20 315	634

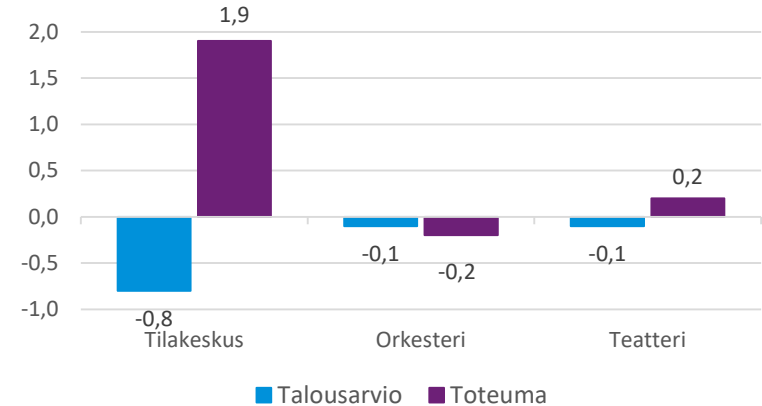
- Lukuja ei voida vertailla kaupungin talousarviokirjassa esitettyyn tuloslaskelmaan, sillä talousarviossa tuloslaskelmassa on esitetty myös kaupungin sisäiset tuotot ja kulut.
- Toimintakate on heikentynyt 29,3 m€ edellisestä tilikaudesta. Ero syntyy pääosin palvelujen ostojen kasvusta (25,2 m€).
 - Palvelujen ostojen kasvun merkittävimpänä tekijänä ovat ostot Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymältä. Näiden toteuma on 396,4 m€. Kasvua edelliseen vuoteen on noin 18,7 m€.
- Muihin toimintatuottoihin sisältyy 7,5 m€ pysyvien vastaavien luovutusvoittoja ja muihin toimintakuluihin 0,04 m€ luovutustappioita.
 - Merkittävimmät luovutusvoitot ja -tappiot ovat syntyneet pääasiassa maa-alueiden luovutuksista.
- Verotulot ovat toteutuneet noin 11,2 m€ alkuperäistä talousarviota pienempinä.
- Kaupungin veroprosentit ovat ennallaan edellisvuoteen verrattuna.
- Valtionosuudet ovat toteutuneet 4,1 m€ alkuperäistä talousarviota suurempina.
- Kaupunki sai osinkotuottoja v. 2019 yht. 18,9 m€. Näistä 18,0 m€ on kaupungin tytäryhtiöiltä. Korkotuottoja kertyi 8,5 m€, joista 8,2 m€ muodostuu tytäryhteisöiltä saaduista korkotuotoista.
- Rahoituskulut olivat 18,7 m€, joista 13,2 m€ muodostuu korkokuluista. Vuonna 2019 rahoituseriin sisältyi johdannaisista tehtyä pakollinen varauksen lisäystä 3,3 m€.
- Vuosikate oli 26,4 m€, joka ei riitä kattamaan poistoja ja arvonalentumisia.
- Poistoihin sisältyy 3,8 m€ lisäpoistoja. Lisäpoistoja on tehty muun muassa Salinkallion koulusta 1,0 m€, Kukkasen koulusta 0,8 m€ ja Kannaksenkatu 22 A-osasta 0,6 m€. Tilikaudella 2018 lisäpoistojen ja arvonalentumisten määrä oli 5,7 m€.

Käyttötalouden toteuma

Toimintakate (m€)

Tilikauden yli-/alijäämä (m€)

Palvelualueet

Palvelualueiden alaisten toimintojen kaupunginvaltuuston nähdessä sitovuustasoiksi on määritelty joko toimintakate tai määrärahat ja tuloarviot. Esittämisen yksinkertaistamiseksi yllä on esitetty toimintakate palvelualueittain.

- Toimintakate alitti talousarvion konsernihallinnossa sekä sivistyksen palvelualueella. Sen sijaan kaupunkiympäristön palvelualueen toimintakate ylitti talousarvion 1,1 m€:llä.
- Konsernihallintoon sisältyvät hyvinvointiyhtymältä tehdyt ostot. Tämän toimintamenot/-kate oli -387 m€, muutetun talousarvion ollessa -392 m€ (alkuperäinen talousarvio -364 m€)

Taseyksiköt

Taseyksiköiden kaupunginvaltuuston nähdessä sitovuustasoksi on määritelty tilikauden yli-/alijäämä ilman myyntivoittoja/-tappioita.

- Sekä tilakeskuksen että teatterin tilikauden yli-/alijäämä toteutuivat ennakoitua parempina. Sen sijaan orkesterin tulos oli 0,1 m€ talousarviota heikompi.
- Tilakeskuksen tulokseen (ilman myyntivoittoja/-tappioita) vaikuttavat mm. tilikaudella tehdyt lisäpoistot. Tilakeskuksen varsinainen alijäämä oli 2,0 m€

Kaupungin tase

Ulkoinen tase (t€)	2019	2018
VASTAAVAA		
Pysyvät vastaavat	1 400 627	1 334 437
Aineelliset ja aineettomat hyödykkeet	717 498	665 500
Sijoitukset	682 942	668 689
Toimeksiantojen varat	187	248
Vaihtuvat vastaavat	123 503	155 099
Vaihto-omaisuus	31	67
Lainasaamiset	65 322	47 475
Muut lyhyt- ja pitkäaikaiset saamiset	17 848	19 521
Rahoitusarvopaperit	6 496	39 479
Rahat ja pankkisaamiset	33 805	48 557
	1 524 130	1 489 536
VASTATTAVAA		
Oma pääoma	579 241	599 556
Poistoero ja varaukset	14 329	8 508
Toimeksiantojen pääomat	2 889	2 740
Vieras pääoma	927 671	878 733
Rahoituslaitoslainat	805 050	759 650
Konsernitilivelka	36 720	37 446
Muut lyhyt- ja pitkäaikaiset velat	85 901	81 637
	1 524 130	1 489 536

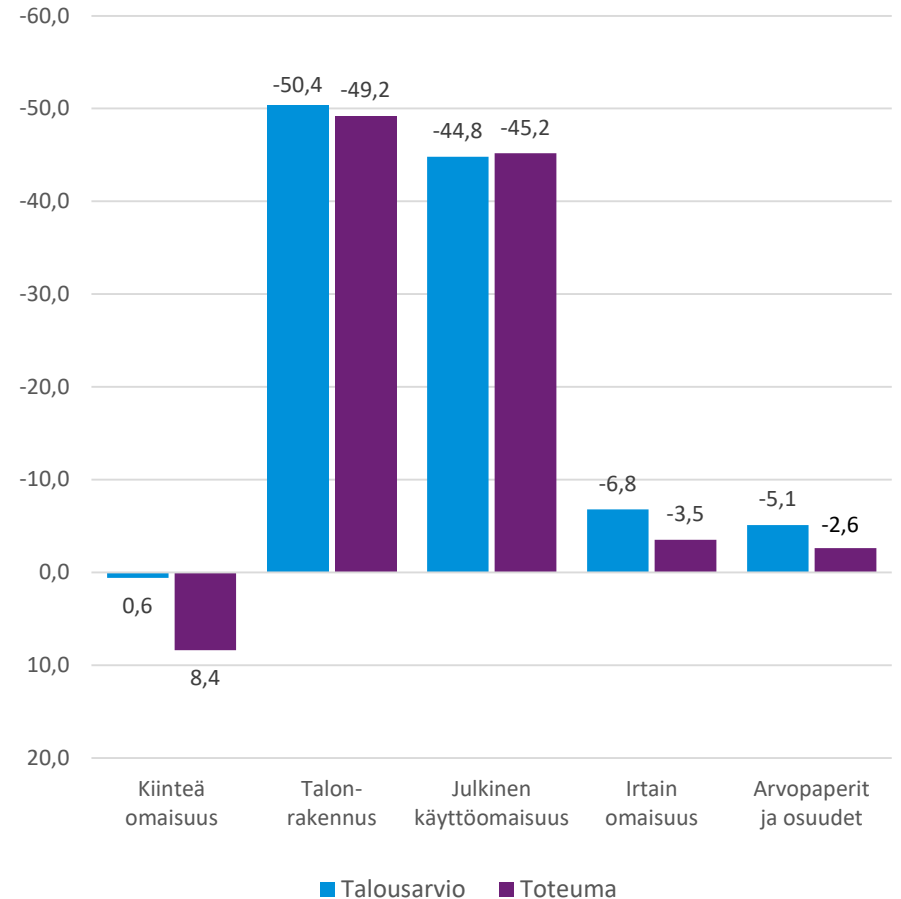
- Tilikauden investointimenot olivat 102 m€ ja investointitulot 10 m€. Investointien toteuma on eritelty tarkemmin seuraavalla sivulla.
 - Tilikaudella tehtiin 3,8 m€ lisäpoistoja. Lisäpoistot on tehty rakennuksiin niiden käytön vähentymisen ja huonon käyttökunnan vuoksi.
- Sijoituksista tytäryhtiöosakkeet muodostavat 140,5 m€ ja lainasaamiset tytäryhteisöiltä 457,5 m€. Loppuosa muodostuu kuntayhtymäosuuksista (61,5 m€), muista osakkeista ja osuuksista (2,9 m€) ja muista lainasaamisista (20,6 m€).
 - Merkittävimminä muutoksina tytäryhtiöosakkeissa 2,0 m€ arvonalentuminen Lahden Jäähalli Oy:n osakkeisiin ja Kiinteistö Oy Lahden Siltavouti osakkeiden hankinta (2,2 m€).
- Vaihtuvien vastaavien lainasaamisista pääosa on tytäryhteisöiltä. Erä sisältää myös konsernipankkitilin saldon.
- Muut lyhyt- ja pitkäaikaiset saamiset koostuvat myyntisaamisista (5,9 m€) ja perustilinpääätösjaksotuksista.
- Omassa pääomassa on muutoksena tilikauden alijäämä (20,3 m€) sekä aikaisempien tilikausien korjaukset, joista merkittävimpanä perhehoidon jäsenkuntalaskutuksen oikaisu 1,1 m€. Omassa pääomassa on kertyneitä ylijäämiä 172 m€ tilikauden 2019 alijäämä huomioiden.
- Kaupunki nosti tilikaudella uutta pitkäaikaista lainaa 90 m€. Pitkäaikaisia lainoja lyhennettiin tilikaudella 44,6 m€.
- Muut velat koostuvat ostovelosta (45,7 m€), perustilinpääätösjaksotuksista ja veroluonteisista eristä. Suurimmat erät ovat:
 - Henkilöstökulujaksotukset 23,7 m€
 - Korkojaksotukset 4,1 m€
 - Potilasvahinkovastuut 4,3 m€

Investointien toteuma

Investoinnit ovat valtuuston nähden sitovia ohessa olevassa kuviossa luokitellulla tavalla investointisuunnitelman mukaisen menon osalta.

- Suurimmat talousarviopoikkeamat syntyivät kiinteässä omaisuudessa (nettomeno 7,8 m€ talousarviota pienempi, joka johtuu sekä ennakoita pienemmistä menoista että suuremmista tuloista) ja irtaimessa omaisuudessa (nettomeno 3,3 m€ talousarviota pienempi).
 - Kiinteässä omaisuudessa investointimenot alittivat budjetin 3,6 m€:lla ja investointitulot olivat 4,1 m€ arvioitua suuremmat. Erä koostuu maa-alueiden hankinnoista ja myyntituloista.
 - Talonrakennuksessa investointimenot alittivat budjetin 3,6 m€:lla. Taloudellisesti merkittävin hanki oli Kaupunginsairaalan uudistamisen 2-vaihe. Koko hankkeen kokonaiskustannukset olivat yhteensä noin 45 m€.
 - Julkisessa käyttöomaisuudessa investointimenot alittivat budjetin 0,4 m€:lla. Suurimmista talousarviopoikkeamista kadunrakennuksen toteuma ylittää talousarvion 23,5 m€:lla, mutta vastaavasti kasvun edellyttämät alueet on alittuneet 24,1 m€:lla.
 - Kaupungin tulee kiinnittää huomiota talousarvion investointiosan ajan tasaiseen muuttamiseen, mikäli investointiosan meno- tai tuloarvioissa tapahtuu merkittäviä muutoksia alkuperäiseen ennusteeseen verrattuna.
- Kokonaisuudessaan investointimenot olivat 102 m€ ja investointitulot 10 m€. Nettomeno 92 m€ alitti muutetun talousarvion 14 m€:lla.

Nettoinvestoinnit (m€)

Tunnusluvut

Kaupungin tunnusluvut

- Vuosikate on riittänyt kattamaan poistot vuonna 2018, mutta ei enää 2019. Huomioitava on, että kaupungin poistot ovat huomattavasti investointeja alhaisemmat.
- Investointien tulorahoitus -tunnusluku kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Lainarahalla rahoitettavaksi on vuonna 2019 siten jäänyt 76 % investointimenoista.
- Lainanhoitokate kertoo tulorahoituksen riittävyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, kun tunnusluku on yli yksi. Lahden lainanhoitokate on heikolla tasolla (tunnusluku alle 1).
- Omavaraisuusaste mittaa vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista. Alle 50 %:n omavaraisuusaste merkitsee kuntatalouden merkittävää velkarasitetta.
- Suhteellinen velkaantuneisuus -tunnusluku kertoo, kuinka paljon käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisin maksuun. Vuoden 2019 tilinpäätöstiedoista laskettuna kaupungin käyttötulot eivät riittäisi vieraan pääoman takaisin maksuun.

Talouden tasapaino

- Jos kaupungin taseessa on kattamatonta alijäämää, kaupungin on laadittava talouden tasapainotussuunnitelma (KuntaL 115 §). Lahden kaupungilla ei ole kuntalain edellyttämää tasapainotusvaatimusta.

Lahden kaupunki	2019	2018	Konserni 2019
Tulorahoitus			
Toimintatuotot / -kulut	13 %	13 %	52 %
Vuosikate % poistoista	55 %	101 %	107 %
Vuosikate / asukas	221 €	381 €	1030 €
Rahoitus			
Investointien tulorahoitus	24 %	39 %	49 %
Lainanhoitokate	0,7	0,8	1,7
Tase			
Omavaraisuusaste	38 %	40 %	30 %
Suhteellinen velkaantuneisuus	122 %	117 %	109 %
Kertynyt ylijäämä / asukas	1.096 €	1.265 €	1.1476 €
Lainat / asukas	7.022 €	6.646 €	4.952 €

Tilinpäätöksen laadintaperiaatteet

Laadinta- periaatteet

Kaupungin tilinpäätöksen laadinnassa on noudatettu kuntalakia ja sen perusteella sovellettu kirjanpitolakia ja -asetusta sekä kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeita ja lausuntoja keskeisiltä osin. Tilinpäätöksen laadinnassa on huomioitu soveltuvin osin uudistuneet yleisohjeet.

- Tarkastuksemme perusteella tilikaudelle on jaksotettu suoriteperusteisesti sille kuuluvat tuotot ja kulut olennaisilta osin oikein.
- Valtionosuudet täsmäävät valtionosuuspäätöksiin ja verotulot Verohallinnon tietoihin.
- Pankkitilit ja rahoituslaitoslainat täsmäävät rahoituslaitosten vahvistuksiin per 31.12.2019.

Suoriteperusteesta poikkeavat tilinpäätökseen 2019 sisältyvät erät:

- Tilivuodelle 2019 on jäänyt kirjaamatta 0,2 m€ sinne kuuluvia tietohallinnon kustannuksia.

Tilikausien vertailukelpoisuus

Tiedossamme ei ole merkittäviä muutoksia edellisvuoden tilinpäätöksessä käytettyihin laadintaperiaatteisiin verrattuna.

Tiedossamme ei ole kaupungin palvelujen tuottamistavassa tapahtuneita muutoksia tai muita seikkoja, jotka erityisesti vaikuttaisivat tilikausien vertailukelpoisuuteen.

Oman pääoman jatkuvuus

**Tilikauden aikana on tehty seuraavat korjaukset edellisten tilikausien yli-
/alijäämäkertymään:**

- Lahti-Nastolan kuntaliitoksen yhteydessä purkamatta jäänyt maaomaisuuden myynti 0,072 m€ ja lyhytaikainen velka 0,296 m€.
- Perhehoidon jäsenkuntalaskutuksen oikaisu 1,1 m€.
- Ensihoidon jäsenkuntalaskutuksen oikaisu 0,106 m€.

Konsernitilin päätös 2019

Konsernin keskeiset tapahtumat tilikaudella

Keskeiset tapahtumat

- Lahti Energia Oy otti käyttöön Kymijärvi III –biolämpölaitoksen.
- Lahden Talot Oy:lle valmistui uusinvestointikohteita ja vuoden aikana aloitettiin uusinvestointeja, joiden arvo on yli 35 miljoonaa euroa.
- Lahden Työn Paikka Oy asetettiin marraskuussa 2019 selvitystilaan. Lahden kaupunki osti Hollolan kunnan omistamat Lahden Työn Paikka Oy:n osakkeet nopeuttaakseen ja yksinkertaistaakseen yhtiön sopeuttamistoimenpiteitä.

Konsernirakenteen muutokset

- Selvitystilaan asetettu Musiikkiopiston omakotisäätiö purkautui ja varat siirtyivät sivistystoimialalle sekä Lahden Konservatoriolle.
- Lahden kaupunki lunasti asunnot Kiinteistö Oy Lahden Siltavoudin yksityisiltä omistajilta varautuakseen korttelin kehittämiseen. Yhtiö muuttui 100 % tytäryhtiöksi.
- Nastolan virastotalokiinteistön osakekannasta ostettiin 20,6 %, jonka jälkeen se on 100 % tytäryhtiö.
- Lahden Työn Paikka Oy:n osakkeet lunastettiin Hollolan kunnalta. Yhtiö on asetettu selvitystilaan. Kaupungin tilinpäätöksessä on palkolliset varaukset yhtiöltä olevista saamisista, mutta konsernissa ne eliminoidaan ja kustannus tulee konserniin vuonna 2020 yhtiön purkautuessa.

Konsernin tuloslaskelma

Ulkoinen tuloslaskelma (t€)	2019	2018
Toimintatuotot	616 971	630 995
Toimintakulut	-1 177 824	-1 145 546
Osuus osakkuusyhteisöjen tuloksesta	-9	-11
TOIMINTAKATE	-560 862	-514 563
Verotulot	471 650	460 249
Valtionosuudet	229 519	225 413
Rahoitustuotot ja -kulut	-16 799	-16 219
VUOSIKATE	123 509	154 880
Poistot ja arvonalentumiset	-117 359	-127 681
Satunnaiset tuotot ja kulut	-415	3 106
TILIKAUDEN TULOS	5 735	30 305
Tilinpäätössiirrot	-2	-122
Tilikauden verot	-5 493	-6 640
Laskennalliset verot	-2 397	-3 619
Vähemmistöosuus tilikauden tuloksesta	-894	-43
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-3 052	19 881

Havainnot tuloslaskelmasta

- Konsernin kokonaistulot olivat 1 458,3 milj. euroa vuonna 2019. Suurin tuloerä on toimintatuotot, joiden osuus konsernin kokonaistuloista on 42,3 prosenttia.
- Kokonaismenot olivat 1 524 milj. euroa. Olennaisin menoerä koostuu toimintakuluista, joiden osuus kokonaismenoista on 77,3 prosenttia.
- Merkittävimmät konsernille kuuluvat osuudet Lahti konsernin omistamien yhtiöiden tilikauden 2019 tuloksista ovat seuraavat:
 - Lahti Energia Oy 12,2 milj. euroa
 - Aqua Verkko Oy 2,9 milj. euroa
 - Provincia Oy 1,3 milj. euroa
 - Lahden Talot Oy 0,5 milj. euroa
- Konsernikirjanpidossa on yhtenäistetty tytäryhtiöiden poisto-oikauksia niin, että ne vastaavat kaikkien yhtiöiden osalta kaupungin poistosuunnitelmaa.

Konsernin tase

Ulkoinen tase (t€)	2019	2018
VASTAAVAA		
Pysyvät vastaavat	1 930 289	1 829 456
Aineelliset ja aineettomat hyödykkeet	1 809 128	1 709 044
Sijoitukset	121 161	120 412
Toimeksiantojen varat	374	907
Vaihtuvat vastaavat	186 665	256 613
Vaihto-omaisuus	10 611	16 278
Pitkäaikaiset saamiset	6 051	7 148
Lyhytaikaiset saamiset	91 847	89 351
Rahoitusarvopaperit	12 363	48 781
Rahat ja pankkisaamiset	65 794	95 055
	2 117 329	2 086 976
VASTATTAVAA		
Oma pääoma	627 391	631 311
Vähemmistöosuus	13 227	12 347
Konsernireservi	0	0
Pakolliset varaukset	23 420	19 344
Toimeksiantojen pääomat	4 248	4 837
Vieras pääoma	1 449 043	1 419 135
Pitkäaikainen	1 199 782	1 164 457
Lyhytaikainen	249 261	254 678
	2 117 329	2 086 976

Havainnot taseesta

Oman pääoman jatkuvuus

- Tilikaudella 2019 on tehty korjaus edellisten tilikausien yli-/alijäämäkertymään. Hyvinvointikuntayhtymän laskutusta on oikaistu 0,9 milj. euroa, virheellisesti kirjattuja negatiivisia vähemmistöosuuksia on oikaistu yhteensä 0,7 milj. euroa ja poisto-oikaisuja on korjattu yhteensä 1,0 milj. euroa. Vaikutus konsernin tilinpäätöksen edellisten tilikausien yli-/alijäämäkertymään on 2,7 milj. euroa.

Muut havainnot

- Konsernin sisäiset saamiset ja velat sekä sisäinen omistus on eliminoitu.

- Muiden kuin konserniyhteisöjen omistusta tytäryhteisöissä vastaavat osuudet tytäryhteisöjen omista pääomista, 11,8 milj. euroa, on merkitty konsernitaseeseen omaksi eräkseen.

Konsernitilinpäätöksen laadintaperiaatteet

Laadinta- periaatteet

Konsernitilinpäätöksen laadinnassa on noudatettu kuntalakea ja sen perusteella sovellettu kirjanpitolakea ja -asetusta sekä kirjanpitolausannon kuntajaoston konsernitilinpäätöksen yleisohjetta olennaisilta osin.

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty konsernitilinpäätöksen oikean ja riittävän kuvan kannalta merkittävät tytäryhteisöt, kuntayhtymät ja osakkuus- ja omistusyhteisyhteisöt sekä alakonsernit.

Tarkastuksemme perusteella konsernitilinpäätös on laadittu olennaisilta osin oikein.

Tilikausien vertailukelpoisuus

Tiedossamme ei ole merkittäviä muutoksia edellisvuoden tilinpäätöksessä käytettyihin laadintaperiaatteisiin verrattuna.

Konsernikirjanpitäjä on vaihtunut ja tästä syystä tehty korjauksia havaittuihin toimintatapavirheisiin. Mm. poistojen oikaisua tytäryhtiöissä on yhtenäistetty.

Oman pääoman jatkuvuus

Tilikauden aikana on tehty korjaus edellisten tilikausien yli-/alijäämäkertymään (kts. edellinen sivu). Muilta osin emme havainneet poikkeamia konsernin oman pääoman jatkuvuuden säilyvyydessä.

Muut raportoitavat asiat

Hallinnon tarkastus

Hallinnon tarkastus

Olemme käyneet läpi kaupunginvaltuuston ja -hallituksen sekä lautakuntien pöytäkirjoja soveltuvin osin ajalta 1.1.–31.12.2019 ja alkuvuodelta 2020. Viranhaltijapäätöksiä on tarkastettu eri asiakokonaisuuksien ja painopistealueen tarkastuksen yhteydessä.

- Tarkastetuissa pöytäkirjoissa ei havaittu huomautettavaa.

Säännöt ja ohjeet

Olemme tutustuneet kaupungin voimassa oleviin keskeisiin sisäisiin sääntöihin ja ohjeisiin sekä tarkastaneet niiden noudattamista muiden tarkastustoimenpiteiden yhteydessä julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa.

- Kaupunginvaltuusto on käsitellyt ja hyväksynyt muutoksia hallintosääntöön kokouksessaan 21.1.2019.
- Kuntalain mukaan hallintosääntö on ainoa pakollinen johtosääntö

Sidonnaisuus-ilmoitukset

Tarkastuslautakunta valvoo kuntalain 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi. Sidonnaisuusrekisteri on pidettävä yleisessä tietoverkossa.

- Tarkastuslautakunta on käsitellyt sidonnaisuusilmoituksia säännöllisesti ja vienyt ne valtuustolle tiedoksi.
- Sidonnaisuusrekisteri on nähtävillä kaupungin Internet-sivuilla.

Sisäinen valvonta, riskienhallinta ja konsernivalvonta

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen

- Toimintakertomuksessa on arvioitava kunnan ja kuntakonsernin toiminnan laajuuteen ja rakenteeseen nähden tasapuolisesti ja kattavasti merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä sekä muita toiminnan kehittymiseen vaikuttavia seikkoja.
- Yhteisiä, eri riskikartoituksissa tunnistettuja kaupunkitasoisia riskejä toimintakertomuksen mukaan ovat:
 - strategiset riskit esim. toimintaympäristön muutokset
 - toiminnalliset riskit mm. ICT-palvelut ja hankkeiden hallinta
 - taloudelliset riskit, kuten hankinnat ja niiden valvonta (taloudellinen ja toiminnallinen riski)
 - vahinkoriskit mm. henkilöstöön kuuluvat riskit
- Kaupunginhallituksen toimintakertomuksessa antaman sisäistä valvontaa koskevan selonteon keskeiset kohdat on raportoitu edellä.
- Vuonna 2019 toteutetuista arvioinneista, selvityksistä ja tarkastuksista saatujen havaintojen sekä palvelualueiden antamien selvitysten perusteella on kaupunginhallitus kokonaisarvionaan toimintakertomuksessa todennut, että kaupungin toiminnan sisäinen valvonta ja riskienhallinta ovat tuottaneet pääosin kohtuullisen varmuuden toiminnan tuloksellisuudesta ja lainmukaisuudesta.

Konsernivalvonnan järjestäminen

- Konserniohjeen mukaan tytäryhtiöiden on järjestettävä toimintansa laatuun ja laajuuteen nähden riittävä riskienhallinta.
- Kaupunginhallitus on antanut selonteon konsernivalvonnan järjestämisestä toimintakertomuksessa. Tytäryhteisöjen riskienhallintaa ja sen periaatteita ohjataan kaupunginvaltuuston antaman Lahden konserniohjeen avulla. Hyvä hallinto- ja johtamistapa Lahti-konsernissa – asiakirjassa on myös ohjeistettu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan vastuista ja raportoinnista. Kunkin yhteisön hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat yhteisön sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisuudesta lainsäädännön ja konserniohjeen mukaisesti.

Muut asiat

Johdon arviot

Tilinpäätöksen arvionvaraiset erät liittyvät tavanomaisiin tilinpäätösjaksoihin.

- Tarkastuksessa olemme havainneet, että osaan kaupungin taseessa oleviin pysyvien vastaavien sijoituksiin voi liittyä arvostusriskiä, mm. tytäryhtiöiden kiinteistöjen kunnosta ja käytön päättymisestä tai vähentymisestä sekä maksuvalmiudesta johtuen. Kaupungin tulee kiinnittää huomiota pysyvien vastaavien arvostukseen.

Lahden kaupunki on tehnyt Lahden Jäähalli Oy:n kanssa pääomitus sopimuksen vuosille 2011-2020. Sopimuksen mukaan kaupunki merkitsee vuosittain yhtiön osakkeita 0,4 m€lla. Summa kasvattaa siten vuosittain sijoituksen arvoa kaupungin taseessa. Tilinpäätöksessä 31.12.2019 sijoitukseen on tehty 2 m€arvon alennus, jonka jälkeen sijoituksen arvo on arvo oli 1,7 m€, jonka lisäksi kaupungilla on yhtiöltä lainasaamia 4,9 m€. Vuoden 2020 alkupuolella tehdyllä omistusjärjestelyllä Lahden Jäähalli Oy:n omistus on siirtynyt Spatium Toimitilat Oy:lle.

Väärinkäytösriskit ja riita-asiat

Tiedossamme ei ole kesken olevia riita-asioita, joilla olisi vaikutusta tilinpäätökseen.

Emme ole havainneet erityisiä tai poikkeuksellisia väärinkäytösriskejä.

- Kaupungin talousprosesseihin sisältyy joitakin vaarallisia työyhdistelmiä. Näistä aiheutuvia riskejä on pyritty pienentämään kontrolli- ja seurantatoimenpitein, joita on täydennetty tilikauden aikaisen tarkastuksemme havaintojen perusteella. Johdon on kiinnitettävä huomioita vaarallisiin työyhdistelmiin ja niistä aiheutuviin riskeihin.

Vastuusitoumukset

Kaupungin tilinpäätöksessä on ilmoitettu vastuusitoumuksina velkojen vakuudeksi annetut kiinnitykset, leasing- ja vuokravastuut sekä kiinteistöinvestointien arvonalisäveron palautusvastuu. Myös johdannaissopimuksia koskevat tiedot on esitetty tilinpäätöksen liitetietona.

Kaupunki on antanut konserniyhteisöjen puolesta takauksia yhteensä 221 m€lla.

Tilikauden jälkeiset tapahtumat

Tiedossamme ei ole sellaisia tilinpäätöspäivän jälkeisiä tapahtumia, jotka olisi tullut huomioida tilinpäätöstä 31.12.2019 laadittaessa.

Johtopäätös

Johtopäätös

Korjaamattomat virheet ja muut erot

Alla olevassa taulukossa on esitetty tarkastuksessa havaitut tilinpäätöksen korjaamattomat virheet. Niiden merkitys ei ole käsityksemme mukaan tilinpäätöskokonaisuuden kannalta merkittävä.

Aihe	Vaikutus yli-/alijäämään	Vaikutus omaan pääomaan	Vaikutus taseeseen
Tilivuodelle 2020 suoriteperusteesta poiketen kirjatut tuloerät (ks.aiemmat sivut)	-0,2 m€	- 0,2 m€	0 m€
Yhteensä	-0,2 m€	-0,2 m€	0 m€

Johdon vahvistukset

Tilintarkastukseen liittyvä johdon vahvistusilmoituskirje on toimitettu kaupunginjohtajan ja kaupunginhallituksen puheenjohtajan tutustuttavaksi ja allekirjoitettavaksi.

Johtopäätös

Olemme suorittaneet kaupungin ja kaupunkikonsernin tilinpäätöksen, toimintakertomuksen ja hallinnon tarkastuksen. Kaupunginhallitus on hyväksynyt tilinpäätöksen kokouksessaan 30.3.2020.

Olemme antaneet Lahden kaupungin tilikauden 1.1. – 31.12.2019 tilintarkastuksesta vakiomuotoisen tilintarkastuskertomuksen, jossa esitämme tilinpäätöksen hyväksymistä ja vastuuvapauden myöntämistä.

Jakelu:
Tarkastuslautakunta
Tarkastustoimisto
Kaupunginjohtaja Pekka Timonen
Konsernipalvelujohtaja Mika Mäkinen
Talousjohtaja Tiina Mörsky

© 2020 KPMG Oy Ab, a Finnish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative (“KPMG International”), a Swiss entity. All rights reserved.

The KPMG name and logo are registered trademarks or trademarks of KPMG International.